

בנכסי האב, ואינה יורשת במקום שיש בן, יפה כחה בנכסי האב, בן שיפה כחו בנכסי האב, אינו דין שיפה כחו בנכסי האב?!

ואם תאמר, מנלן שהבן קודם לבת?

יש ללמוד דבר זה ממקום שבאת. [ממקום שהתחלת ללמוד את דין הבן. דהיינו מנכסי האב].

מה להלן [בנכסי האב] בן קודם לבת, אף כאן בן קודם לבת.

אך רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אליעזר ברבי יוסי אמרו, משום רבי זכריה בן הקצב: אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האב. ויורשים בשוה⁽⁵³⁾.

מבאר הגמרא: מנא הני מילי שהאיש יורש את אמו, ומנלן שקודם בירושתו לבת⁽⁵¹⁾?

דתנו רבנן: נאמר בתורה (במדבר לו ח): "וכל בת יורשת נחלה ממוטות בני ישראל", ונאמר "מוטות" לשון רבים.

היאך בת יורשת שני מוטות?

אלא, זו שאביה משבט אחד, ואמה משבט אחר, ומתו, וירשתו. ומבואר, שהבת יורשת את אימה?.

ואין לי אלא בת, בן מנין שיוורש את אמו, אולי רצתה התורה שהבן ירש את האב והבת את האם⁽⁵²⁾?

אמרת קל וחומר, ומה בת שחורע כחה

קיא-א

51. קושיית הגמרא אינה על שאר ירושות האשה, כגון ירושת בת או אח, כיון דפשיטא שאשה מורישה נכסיה לבניה כאיש, ולא יהיו נכסיה הפקר לאחר מותה. אלא מקשינן, מנין שמורישה לבן ומעבירה את הנחלה משבט לשבט. תוספות.

ובמהרש"א הקשה על דברי התוספות, הרי גם ירושת בת מעבירה משבט לשבט, ומדוע פשיטא לתוספות שהאם מורישה לביתה?

ותירץ, בת אינה מעבירה נחלה באופן ודאי, שהרי אם תינשא לבן שבט אימה? לא תיסוב הנחלה. ולכן יורשת.

ובקובץ שיעורים הקשה עוד, מדוע פשיטא שבת יורשת את אימה, והא אפשר לומר דמשפחת אם אינה קרויה משפחה? והניח בצריך עיון.

ואולי יש לומר, דירושת בן ובת אינה מדין משפחה, אלא שהבנים קמים תחת הוריהם. ולכן פשיטא שהבת יורשת את אימה?.

אמנם יעויין בדברי הרבינו יונה לקמן (קכה' ובקובץ שיעורים הקשה עוד, מדוע פשיטא שבת יורשת את אימה, והא אפשר לומר דמשפחת אם אינה קרויה משפחה? והניח בצריך עיון.

ואולי יש לומר, דירושת בן ובת אינה מדין משפחה, אלא שהבנים קמים תחת הוריהם. ולכן פשיטא שהבת יורשת את אימה?.

אמנם יעויין בדברי הרבינו יונה לקמן (קכה'

52. באור קושית הגמרא על פי הרשב"ם. אך לפי דברי התוספות שנזכרו בהערה הקודמת, קושית הגמרא, מנלן שהבן יורש את אמו, הרי על ידי ירושה זו הנחלה עוברת משבט לשבט.

53. הרשב"ם. אך ה"תוספי הרא"ש" הקשה, מדוע ידחה הבן את הבת לירש מחצית מהנכסים, ולא נאמר, דילפינן בן מבת, וכמו שהבת יורשת כך הבן יורש במקום שאין בת, אבל במקום בת לא ירש כלום?

וכהאי גוונא אמרינן לקמן (קיד' ב), האשה יורשת את בנה דבר תורה, שנאמר מוטות, מקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב, אב יורש

מבארת הגמרא: **מאי טעמא** [מדוע לא דרשו שהבן קודם לבת, כתנא קמא]?

משום שסברו, **דיו לבא מן הדין**, [ירושת הבן הנלמדת בקל וחומר מירושת הבת] **להיות כנדרון** [כירושת הבת]. ולכן אין הבן קודם לבת, אלא יורשים בשוה.

ומקשה הגמרא: וכי **תנא קמא לא דריש "דיו"**, ומדוע בן עדיף מבת?

והא דין "דיו לבא מן הדין להיות כנדרון" מדאורייתא הוא!

דתניא בסיפרי בברייתא המבארת כיצד דורשים על ידי יג' מידות, **מדין קל וחומר כיצד** [כיצד דורשים על ידי "קל וחומר"]?

נאמר בתורה (במדבר יב יד) בפרשת צרעת מרים: **"ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים**, תיסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף",

וזהו דין קל וחומר, ומה אם אביה ירק בפניה תיסגר שבעת ימים, קל וחומר אם השכינה ירקה בפניה, עליה להסגר שבעה ימים.

ולכאורה היה לנו לומר, **קל וחומר לשכינה ארבעה עשר יום** (54)?

אלא, מכאן למדנו, **דיו לדבר הבא מן הדין, להיות כנדרון**. עד כאן הברייתא.

ואם כן קשה לדעת תנא קמא, מדוע לא חש לדין "דיו לבא מן הדין להיות כנדרון"?

ומתרצת הגמרא: **בעלמא דריש "דיו"**, **ושאני הכא דאמר קרא "ממטות"**, לשון רבים.

מקיש מטה האם למטה האב. **מה מטה האב, בן קודם לבת**. **אף מטה האם בן קודם לבת** (55).

את בנו, אף מטה האם, האם יורשת את בנה. וכתב שם הרשב"ם דירושת רק במקום שאין אב. ואם כן אף כאן, נאמר שאין הבן יורש אלא במקום שאין בת?

ומכח קושיא זו פרשו, "אחד הבן ואחד הבת שוים בנכסי האם", וכמו שהבת יורשת אף הבן יורש, אך רק במקום שאין בת ירש. מאי טעמא? דיו לבא מן הדין להיות כנדרון, וכיון שאין אנו יודעים את ירושת הבן אלא מבת אין לו לגרע מכחה כלום.

54. יש לבאר מה ענין יד' יום:

פירוש א' בתוספות, כיון ששלשה שותפים יש באדם, אביו ואמו, והקב"ה נותן כנגד שניהם. ולכן חיובו של אדם לקב"ה הוא כפליים מלהוריו.

פירוש ב', קל וחומר למלך וכהן, דהיינו, הקב"ה, ומשה רבינו שהיה כהן גדול ששימש בשבעת ימי המילואים. ולכן בעיני יד' יום.

פירוש ג', קל וחומר לשכינה יותר מיד' יום. וכיון שהוספנו על שבעה ימים, העמדנו בארבעה עשר, שהם שני הסגרים.

55. הרשב"ם מבאר, "מאחר דאתא בן בקל וחומר, דיוורש את אמו כבת, והוקשו המטות התיבה אחת, דלא כתב "שני מטות", הלכך דרשינן מה מטה האב וכו'".

ומבואר בדבריו דאף למסקנא דרשינן ירושת הבן מקל וחומר. ורק דין קדימתו נלמד מההיקש.

וצריך עיון, מדוע לא סגי בהיקש ללמוד שהבן יורש את א?מו? כמו את אביו?.

רב ניתאי סבר למעבד עובדא [חשב לפסוק] **כרבי זכריה בן הקצב**, ולחלק את נכסי האם בשוה בין הבן לבת.

אמר ליה שמואל, כמאן כזכריה? אפס זכריה! כלומר, בטלו דבריו. ואין הלכה כמותו.

רבי טבלא עבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה רב נחמן: מאי האי [מה ראית לפסוק כמותו]?

אמר לו רבי טבלא: משום דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב, הלכה כרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה רב נחמן: זיל אהדר בך! ואי לא, מפיקנא לך רב חיננא בר שלמיא מאהניך! [חזור בך, ואם לא, אוציא ממך את הממון שלקחת מכחו של רב חיננא, על כרחך, ותהא בנידוי.]⁽⁵⁶⁾

רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא כרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה רב נחמן, מאי האי?

אמר ליה רב הונא בר חייא: משום דאמר רב הונא אמר רב, הלכה כרבי זכריה בן הקצב.

אמר ליה רב נחמן: אשלח ליה שאתה אומר בשמו דברים אלו, ואדע אם אמת הדבר⁽⁵⁷⁾.

איכסוף. רב הונא בר חייא התבייש. שחשש שמא חזר בו רב הונא מדבריו. או שלא שמע ממנו כראוי⁽⁵⁸⁾.

אמר ליה רב נחמן: למזלי רב הונא חי, ואפשר לברר אצלו את האמת, דאילו השתא כי נח נפשיה דרב הונא איתריסת לקבלי [אילו רב הונא לא היה בחיים, היית מקנטר בדבריו נגדי, ולא היית חוזר בך מדבריך].

ואיהו [רב נחמן], כמאן סברה?

כי הא דרב ושמואל, דאמרי תרוייהו: אין הלכה כרבי זכריה בן הקצב.

לפנינו מובא מקרה נוסף העוסק בדין ירושת נכסי האם:

מיסתמיך ואזיל רבי ינאי אכתפא דרב שמלאי שמעיה. ואתי רבי יהודה נשיאה לאפיהו. [רבי ינאי, עיור היה מחמת זקנותו, ומעשה, והלך ברחוב כשהוא נשען על כתפי שמשו, רב שימלאי, ובא רבי יהודה הנשיא לפנייהם].

אמר לו רב שמלאי לרבי ינאי, בר אינש דאתא לקיבלנא, הוא יאי, וגולתיה⁽⁵⁹⁾ **יאני.**

56. רשב"ם ורבינו גרשום.

57. צריך באור, מדוע לא האמין לו? הרי עד אחד נאמן בזה, וכל מסכת עדויות בנויה על מה שהעידו שקיבלו מרבותיהם?

ונראה שצ"ל, הואיל ולא היה מסתבר לו, לכן הסתפק שמא טעה בזה, וכיון שאיכא לברורי, ראוי לברר בכהאי גונא. ברכת אברהם.

58. רשב"ם. וברבינו גרשום כתב, "דאיהו לא הוה אמר משמיה דרב הונא, אלא כדי להעמיד דבריו. ותלה בגברא רבה כרב הונא".

59. "גולתיה", כמו כובע שנותנים על הראש. (הרא"ם). והוא לבוש הראוי לתלמידי חכמים.